څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالی

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې لارښودې

پښتو ټولنه

۱۳۵۵

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې

لارښود

پښتو ټولنه - د پوهنې څانګه

مهتمم: محمد شیرین سنګری

د پښتو ټولنې د خپرونو پرله پسې نمره "۲۱۷"

۱۳۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی محمد داؤد د افغانستان د دولت رئیس او صدراعظم

پېژندګلوي

د (انګلیسي په پښتو) قاموس تر چاپېدو وروسته، پښتو ټولنې تصمیم ونیو
چې د (پښتو په انګلیسي) قاموس هم د چاپ دپاره تیار کړي. د دې دپاره
چې لوستونکي په تلفظ کې مشکلات ونه ویني لازمه وګڼل شوه چې تلفظ په فونیمیک
توره ولیکل شي. د فونیمیک phonemic توره د ټاکلو دپاره پښتو ټولنې د ژبپوهانو
او علمي موسسو نماینده ګانو ته بلنه ورکړه چې فونیمیک توري تعیین او تثبیت کړي.
د توري د ټاکلو نه پس، د ژبپوهنې لوی مدیر څېړنوال دکتور عبدالحکیم هلالي ته
وظیفه ورکړه شوه چې په دې باره کې یوه مفصله علمي سپړنه ولیکي.
خو ګڼ چې د فونیمیک توره په باب د علمي کمیټې فیصله وروستۍ پرېکړه نه ګڼله کېږي
هیله ده چې د ګډو ویکړو د څېړنو دپاره به محترم لیکوال د دې پرېکړې پر اساس غور وکړي.
دا هم باید ووېل شي چې د غږ لاندې نبود لپاره اکاډمیک اړخ لري. په لاتیني توره باندې
د پښتو د لیکلو په برخه کې د نبي د څېړنو متخصصین تخنیکي او یا توره ملحوظات لري چې
د دې لپاره خو ځانګړې تصمیم ونیول شي او یا ځینې پرېکړې تعمیم شي.

څېړنوال محمد صدیق روهي
د پښتو ټولنې رئیس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان مخ

لومړۍ برخه

۱ ــ سريزه ۱
۲ ــ د پښتو ژبې منلې سوې فونيميکه الفبې ۸
۳ ــ د فونيميکې الفبې احتياطي توري ۱۱
٤ ــ فونيميکه الفبې او دخيلي عربي کلمې ۱۳
۵ ــ د پښتو ژبې بشپړه فونيميکه الفبې ۲۲

دوهمه برخه

۶ ــ د کوهستان شفق (بېنوا) ۲۷
۷ ــ لنډۍ ۳۳
۸ ــ خوږه به سنه وي (الفت) ۳۵
۹ ــ لنډۍ ۳۸
۱۰ ــ سپوږمۍ (بېنوا) ٤۰
۱۱ ــ لنډۍ ٤٤
۱۲ ــ ساقي (اجمل خټک) ٤۶
۱۳ ــ سپوږمۍ (لايق) ٤۸
۱٤ ــ محشر (عبدالباري جهاني) ۵۱

سریزه

د پښتو ژبې ږغیز خصوصیتونه د اوسني معمول لیک په مرسته په واقعي بڼه نه څرګندېږي. ددې علت دا دی چې :

۱) د پښتو ژبې په اوسني لیک کې ځینې واولونه د کلمو په ځینو برخو کې کومې مشخصې علامې (ګرافیمونه) نه لري، لکه : د {ژړل} کلمه چې د پنځو فونیمونو (ږغیزو واحدونو) /ž-ə-r-ə-l/ څخه جوړه ده، خو په لیک کې یوازې په درو توریو {ژ-ړ-ل} سره لیکله کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲) په اوسني ليک کې څو مختلف فونيمونه په يوه توري سره ليکل کيږي . د پښتو ژبې د بېلو بېلو فونيمونو (بېغيزو - واحدونو) لکه: /w/ او /u/، /o/ د پاره په اوسني مروج ليک کې يوازې يو توری { و } سته. مثالونه يې په لاندې کلمو کې لیدلای شئ:

کور - /kor/

سور - /sūr/

خوړل - /xwaṛəl/

(۳) په مروج ليک کې د /a/ او /ə/ فونيمونو د پاره چې د کلمو په پای کې راغلي وي، يوازې يوه علامه { ه } سته لکه:

زړه / zṛə /

زره / zaṛa/

پسه / psə/

شپه / špa /

(٤) په اوسني ليک کې کله کله د يوه فونيم (بېغيز واحد) د څرګندولو د پاره دوه توري ليکل کيږي. د مثال په ډول، د { اوبه }

(c) ketabton.com: The Digital Library

{اوده}، {اوړ} کلمې چې په سر کې يې يوازې يو فونيم /o/ دی خو په ليک کې د غه يو فونيم په دوو توروو {ا + و} سره ليکل کيږي لکه :

اوبه - /obə/

اوړه - /oṛə/

اوړ - /oṛ/

په همدې ډول د پښتو ژبې د فونيمونو (ږغيزو واحدونو) او گرافيمونو (تورو) ترمنځ پوره سمون نه ليدل کيږي. قاموس ليکونکو د غه د پښتو ژبې د ږغونو او ليک ترمنځ بېلتون درک کړی دی نو ځکه کوښښ يې کړی چې په قاموسونو کې د پښتو لغتونو د لوستلو د پاره يو ډول سيستم غوره کړي. محمد گل مومند په خپل قاموس (پښتو سيند - ۱۳۱۶) کې د کلمو د لوستلو دپاره د مخففونو يو سيستم غوره کړی چې په لاندې ډول ښوول کيږي:

اخيستل - (م، مك، سامع، سا، حرمخ، سا)

ارزان - (مف، سا، مف، م، سا)

د پښتو قاموس ليکونکو بيا د پښتو سيند مرکب مخففونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لن خه ساده کړي دي. په دې قاموس کې يې د کلمو دلوستلو د پاره
دداسي بسيطو توريو څخه کار اخيستی چې هر توری يې د هغو
حرکتو نو نمايندګي کوي چې اصلاً په عربي ژبه کې معمول دي، لکه
کور (ض، ج، س)
زړه (س، ز، س)
زړه (ف، ف، س)
په ظفرالغات کې د کلمو دلوستلو د پاره د تلفظ پرځای ذ کلمو
سېلابيز بېلوالی ښوول سوی دی او په زياتو برخو کې پر سېلابونو
حرکتونه هم ښوول سوي دي، لکه:
ايشول - (ا - شَ - وُلْ)
ابتدا - (اِبْ - تِ - دَا)
په پښتو ژبه (قاموس) کې چې په پېښور کې خپرېږي د کلمو
دلوستلو د پاره ديوه داسي ترتيب څخه کار اخيستل سوی چې په هيڅ
نامه يې نه سو نومولای. ځکه چې کوم تاکلی سيستم نه لري.
د کلمو دلوستلو د پاره کله د سېلابيز بېلوالي څخه کار اخيستل سوی
او کله بيا د مطلوبې کلمې توري په جلا جلا ډول په قوس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکل سوي او حرکتونه یې ښودل سوي دي، لکه:

انډول :- (اَنډ + وَلْ)

استوګن :- (آ + سْ + تو + ګَ + نْ)

او داسې نور...

دغه دول د لوستلو یا د تلفظ د څرګندولو سیستمونه د یوې خوا د ډېرو لوستونکو د پاره مشکل او د بلې خوا د کلمو تلفظ نه افاده کوي، بلکه یوازې د کلمو د تورو حرکتونه یا د کلمو توري او سېلا بېل بېلوالی ښيي. د دغه دول سیستمونه د کلمو د بنیز جوړښت او بنیز خصوصیت سره پوره سمون نه لري.

د دغه علت دی چې کله کله قاموس لیکونکي د ستر و اشتباهاتو سره مخامخ سوي دي.

د پښتو ژبې په مروج لیک کې هغه کلمې چې په /a/ او /ə/ ختمیږي، د واړه واولونه په یوه توري { ه } سره لیکل کیږي. خو ځینو قاموس لیکونکو دغه دواړه واولونه چې د کلمو په پای کې راغلي وي د تلفظ د افادې په برخه کې ساکن بللـــي دي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړه (س ز س)

نړه (ف ړ ف س)

د غږ {ه} علامه چې په پورتنیو کلمو کې راغلې ده، ساکنه نه ده بلکه په لومړۍ کلمه کې د /ə/ او په دوهمه کلمه کې د /a/ د بې غږو څرګندونې یوه لیک نښه ده.

څرنګه چې د یوې خوا د پښتو ژبې د بې غږو اولیک تر منځ بېلتون موجود دی او د بلې خوا د غږ د ول د تلفظ د افادې سیستمونه چې زموږ په قاموسونو کې مروج دي، د کلمو پوره او سم تلفظ نه سي افاده کولای، نو یو اړتیا دا ده چې په پښتو قاموسونو کې د کلمو تلفظ په لاتیني توري ولیکل سي.

په لاتیني توري سره کېدای سي چې د پښتو کلمو سم تلفظ افاده سي.

څنګه چې اوس په پښتو تولنه کې پر پښتو - انګلیسي قاموس کار کېږي، نو ددې دپاره چې د پښتو لغتونو د تلفظ د څرګندولو دپاره د لاتیني توري یو داسي سیستم غوره سي چې د یوې خوا بین المللي شهرت ولري او د بلې خوا په افغانستان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبنیو تحقیقاتو کې زموږ د پوهانو ترمنځ یو معیاري حیثیت غوره کړی. نو ځکه پورتني شمېر د دوشنبې په ورځ په پښتو ټولنه کې یوه علمي غونډه وشوه. دې غونډې ته د فونیمیکې الفبې د تطابق لپاره د غه پوهان راغلي وو:

ښاغلی پوهاند عبدالحی حبیبي

ښاغلی پوهاند عبدالشکور رشاد

ښاغلی پوهاند رحیم الهام

ښاغلی عبدالرؤف بېنوا

ښاغلی پوهاند دکتور سید بهاوالدین مجروح

ښاغلی ښېرنوال محمد صدیق روهي

ښاغلی ښېرندوی عبدالله خدمتګار

ښاغلی دکتور مجاور احمد زیار

ښاغلی ښېرنوال دکتور سیدالشاه پولاد

ښاغلی ښېرنوال دکتور دولت محمد

ښاغلی عبدالجلیل وجدي

ښاغلی ښېرنوال دکتور عبدالحکیم هلالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې غونډه کې د پښتو ژبې د فونيميکې الفبې په برخه کې پوره بحث او غور وسو. وروسته له هراړخيزې څېړنې، د - غونډې د ټولو ګډون کوونکو د خوا د پښتو ژبې د غږونو د افادې د پاره يو فونيميک سيستم ومنل سو چې دلته راوړل کېږي

د پښتو ژبې منلې سوې فونيميکه الفبې

معمول توري	د فونيميک الفبې توري		
ا	a	اتل، سر، شپه	atal, sar, špa
آ	ā	آس، ويار، سبا	ās, wyār, sabā
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	Paṣto
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ج	j	جوړ	joṛ
چ	č	چاکو	čākū

(c) ketabton.com: The Digital Library

		دفونیمکي الفبي توري	معمول توري
ǰāy	ځای	ǰ	ځ
cok	څوک	c	څ
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓaǧ	ږغ	ẓ	ږ
samūn	سمون	s	س
šəl	شل	š	ش
ṣāǧəlay	ښاغلی	ṣ	ښ
ǧamay	غمی	ǧ	غ
kār	کار	k	ک

(c) ketabton.com: The Digital Library

		د فونیمیکې الفبې توری	معمول توری
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
moṛ	موړ	m	م
nən	نن	n	ن
maṇa	مڼه	ṇ	ڼ
wādə, žəṛawəl	واده، ژړول	w	و
har, sahār	هر، سهار	h	ه
yor, melmastyā	یور، مېلمستیا	y	ي
saṛay	سړی	ay	ی
hosəy	هوسۍ	əy	ۍ
wir (ځ جو) Tši الیشي	ویر	i	ي
ter, maste	تېر، مستې	e	ې
Kor	کور	o	و (مجهول)
lūr (ی منیم) Gūru ګورو	لور	ū	و (معروف)
sur	سر (په موسیقۍ کې)	u	پېښ

ıbra	ابره (حاصل)	1 ×	زبر
nikə, lwastəl	نیکه ، لوستل	ə	زورکی
د رنج د ځای د ښوولو د پاره دا لاندې علامه منل سوې ده:			
kotá	کوته	ʼ	رنج

احتیاطي: ث (θ)، ح (h̲)، ذ (d)، ص (s̲)، ض (z̲)، ط (t̲)، ظ (z̄)، ع (ʕ)، ف (f)، ق (q)، ء (ʼ)، معدوله واو (ᵂ)، جرمني (w)، انگلیسي (v) او روسي (B) په (v̲).

د فونیمیکي الفبې احتیاطي توري

د پښتو ژبې د فونیمیکي الفبې د جدول په پای کې دا احتیاطي په نامه ځیني توري لیکل سوي دي. د ژبنیو مسألو په علمي څېړنو کې د دې تورو لیکلو ته ضرورت لیدل کیږي. په همدې اساس د پښتو ژبې د فونیمیکې الفبې په پای کې دا ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دي.

کړو غواړو چې د دخيلو عربي کلمو، لکه: { ثواب، حوض، ذکاوت، صبر، ضرر، طالب، ظالم } اصلي عربي تلفظ او د دغو کلمو پښتو تلفظ سره مقايسه کړو، نو د مقايسې د پاره مجبوره يو چې د پورتنيو کلمو د اصلي تلفظ د افادې د پاره هم په فونيميکي الفبې کې ځانګړي توري ولرو. او س به د لته د مثال په ډول د پورتنيو کلمو پښتو او اصلي عربي تلفظونه په مقايسوي ډول په فونيميکي الفبې سره وليکو:

پښتو تلفظ	اصلي عربي تلفظ	په ليک کې
/sawā́b/	/θawāb/	ثواب
/hawẓ/	/ḫawẓ/	حوض
/zakāwát/	/đakāwat/	ذکاوت
/sábər/	/ṣabr/	صبر
/zarár/	/ẕarar/	ضرر
/tālíb/	/ṯālıb/	طالب
/zālím/	/ẕālım/	ظالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا رنګه نور احتیاطي توري هم د دې مقصد د پاره لیکل سوي دي. د / ع، ف، ق / مفصله شرحه د (فونیمیکه الفبې او دخیلي عربي کلمې) تر عنوان لاندې راغلې ده.

فونیمیکه الفبې او دخیلي عربي کلمې

د پښتو ژبې په مروجې الفبې کې لس داسې توري سته چې په دخیلو عربي کلمو کې راځي. دغه لس توري په عربي ژبه کې د خاصو عربي بغونو د پاره تاکل سوي دي. که څه هم دغه لس توري په هغو کلمو کې چې پښتو ژبې ته داخلي سوي او اوس په پښتو ژبه کې مستعملې دي، لیکل کیږي، خو پښتانه یې د عرب په شان نه تلفظ کوي. دغه لس توري دا دي:
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق.

د دغو یو تنیو تورو د جملې څخه، چې په عربي دخیلو کلمو کې استعمالیږي او د عربي ژبې د خاصو بغونو نمایندګي کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او وه یې د پښتو ژبې د غږیز جوړښت پر اساس په مفخم ډول تلفظ کیږي.

او وه توري دادي: ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ.

مثالونه یې لاندې ښودل کیږي:

په لیک کې	عربي تلفظ	پښتو تلفظ
ثابت	/θābıt/	/sābít/
حاصل	/ẖāsıl/	/hāsıl/
ذکي	/ḋaki/	/zakí/
صادق	/s̲ādıq/	/sādíq/
ضعیف	/z̲aˁif/	/zaˁíf/
طاقت	/t̲āqat/	/tāqát/
ظرفیت	/z̄arfiyat/	/zarfiyát/
ث، ص	/θ, s̲/	/s/
ذ، ض، ظ	/ḋ, z̲, z̄/	/z/
ح	/ẖ/	/h/
ط	/t̲/	/t/

(c) ketabton.com: The Digital Library

مگر د {ع، ف، ق} تورو د تلفظ په بر خه کي بيا خبره بل ډول ده.

/ ع / / ؟ / د خيل کانسونښت دی چي په عربي دخيلو کلمو کي راځي. په ليک کي {ع} ليکل کيږي. ځيني پښتانه يې عربي ته ورته د / ع / په ډول تلفظ کوي لکه:

عادت /ʕādát/

وعده /waʕdá/

عسکر /ʕaskár/

مگر ځيني پښتانه يې بيا د وينا په وخت کي بيخي حذفوي او يوازي په هغو واولونو اکتفا کوي چي تر / ع / وروسته يا د مخه راغلي وي. د حذفولو طريقه يې په دې ډول ده:

۱) که چيري د دخيلو عربي کلمو د سېلابونو په سر کي / ع / وي نو په وينا کي د غه / ع / له منځه ځي او يوازي هغه واول ځنی شروع کيږي چي په سېلاب کي تر / ع / وروسته راغلي وي، يعني په سېلاب کي د هغه واول څخه شروع کيږي چي تر / ع / وروسته موقعيت لري:

مثالونه یې دادي:

په لیک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوی پښتو تلفظ
عادت	/ʕādat/	/ādát/
عاجل	/ʕājɪl/	/ājɪ́l/
عبادت	/ʕɪbādat/	/ɪbādát/
عسکر	/ʕaskar	/askár/

۲) که چېرې د عربي دخیلو کلمو د سیلابونو په پای کې /ع/ وي نو په وینا کې د غږ /ع/ له منځه ځي او سیلاب په هغه واول سره پای ته رسېږي چې تر /ع/ د مخه راغلی وي

مثالونه یې دادي:

په لیک کې	عربي اصلي تلفظ	حذف سوی پښتو تلفظ
موضوع	/mawẕoʕ/	/mawzó/
شروع	/šuroʕ/	/šuró/
استعمال	/ɪstɪʕmāl/	/ɪstɪmā́l/
وداع	/wɪdāʕ/	/wɪdā́/

ف /f/ دخیل کانسوننټ دی چې په عربي دخیلو کلمو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځي. ځيني پښتانه يې د /پ/ او ځيني يې د عربي تلفظ
په دول /ف/ وايي. مثالونه يې دا دي:

فرمان /farmán/

فاصله /fāsɪlá/

فکر /fíkar/

صفت /sɪfát/

ق /q/ يو دخيل فونيم دی چې په عربي دخيلو کلمو
کې راځي. ځيني پښتانه يې د /ک/ او ځيني يې تقريباً د
عربي تلفظ په دول /ق/ وايي. مثالونه يې دا دي:

قانون /qānū́n/

قاموس /qāmū́s/

حقايق /haqāyíq/

د پورتنۍ لنډې يا دونې څخه دې نتيجې ته رسيږو چې:

۱) د عربي ژبې ټولې هغه دخيلې کلمې چې اوس په پښتو
ژبه کې استعماليږي او په ليک کې د غه توري {ث، ح، ذ،
ص، ض، ط، ظ} پکښې راځي د فونيميکې الفبې په دا سې

تورو سره یې لیکوچې د دغو عربي تورو پښتو تلفظ څرګند وي لکه

ثابت /sābit/

صادق /sādiq/

ذکي /zakí/

ضرورت /zarūrát/

ظالم /zālím/

طاقت /tāqát/

حال /hāl/

۲) /ق/ او /ف/ د پښتو ژبې دوه دخیل فونیمونه دي. دغه فونیمونه په دخیلو عربي کلمو کې چې په پښتو ژبه کې استعمالیږي د اکثرو باسوادو پښتنو د خوا عربي ته ورته تلفظ کیږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخیلو عربي کلمو د تلفظونو په برخه کې) او هم په فونیمیکي الفبې کې د غه پورتني عربي تورې په هغو لاتیني تورو سره لیکوچې د عربي تلفظونو د څرګندولو د پاره ټاکل سوي، لکه:

قاموس /qāmús/

قول /qawl/

قلم /qalám/

حق /haq/

حقايق /haqāyiq/

فرق /farq/

فرعي /farçi/

فيصله /faysalá/

فلسفه /falsafá/

فايده /fāydá/

فرمان /farmān/

صفت /s1fát/

هغه دخيلي عربي کلمې چې د تاريخ په اوږدو کې يې خپلې بڼې بدلې کړې او اوس په پښتو ژبه کې په اوښتي (مغعن) ډول استعماليږي د پورتنۍ قاعدې څخه مستثنی گڼل کيږي. د مثال په ډول، د [کميس، وخت] کلمې چې اوس په دغه شکل ويلې کيږي او هم په دغه شکل ليکلې کيږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصلي عربي ليکلي شکلونه يې {قميص، وقت} دي.

کـه چيرې په قاموسونو کي د دې ډول کلمو تلفظ ليکو او يا غواړو چي دا ډول کلمې په فونيميکي الفبې وليکو، نو داسي به يې ليکو :

کميس /kamís/

وخت /waxt/

په پښتو ژبه کي داسي نوري مغغني کلمې سته چي اوس په ليک او لوست کي يوازي په مغغن شکل مستعملي دي، لکه:

اديره /adirá/

اورته /awráta/

او داسي نوري ...

٣) /ع/ د پښتو ژبي يو دخيل فونيم دی. دغه فونيم په دخيلو عربي کلمو کي چي په پښتو ژبه کي استعمالېږي، د اکثرو باسواد و پښتنو د خوا د کلمو په زياترو برخو کي عربي ته ورته تلفظ کېږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کي (د دخيلو کلمو د تلفظونو په برخه کي) او هم په فونيميکي الفبې کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه پورتني توري په ځينو لاتيني توريو سره ليکو چې د عربي تلفظ د څرګندولو د پاره ټاکل سوي دي، لکه:

عادت /ʕādát/

عبادت /ʕɪbādát/

وعده /waʕdá/

استعمال /ɪstɪʕmāl/

د /ع/ فونيم چې د کلمو په پای کې راغلی وي، که څه هم په اوسني مروج ليک کې ليکل کيږي، خو په زياتو مواردو کې نه تلفظ کيږي. په همدې اساس هم په پښتو قاموسونو کې (د دخيلو عربي کلمو د تلفظ په برخه کې) او هم په فونيميکي الفبې کې د دغه توري تلفظ نه ليکو، لکه:

موضوع /mawzó/

شروع /šuró/

اجتماع /ɪjtɪmā́/

وداع /wɪdā́/

او داسې نور...

د پورتني (فونيميکه الفبې او دخيلې عربي کلمې) بحث پر نتيجې کې د پښتو ژبې د بشپړې فونيميکې الفبې توري په دې ډول ټاکل کېږي :

د پښتو ژبې بشپړه فونيميکه الفبې :			
معمول توري	د فونيميکې الفبې توري		
ا	a	سر، اتل، شپه	sar, atál, špa
آ	ā	آس، وياړ، سبا	ās, wyāṛ, sabā́
ب	b	بار	bār
پ	p	پښتو	paṣtó
ت	t	تور	tor
ټ	ṭ	ټول	ṭol
ث	s	ثابت	sābít
ج	ǰ	جوړ	ǰoṛ
چ	č	چاکو	čākū́

		د فونيميک الفبې توري	معمول توري
jāy	ځای	j	ځ
cok	څوک	c	څ
hāsil	حاصل	× h	ح
xor	خور	x	خ
dod	دود	d	د
ḍer	ډېر	ḍ	ډ
zakí	ذکي	z	ذ
rap	رپ	r	ر
ṛūnd	ړوند	ṛ	ړ
zoṛ	زوړ	z	ز
žwənd	ژوند	ž	ژ
ẓağ	ږغ	ẓ	ږ
sam	سم	s	س
šlūmbé	شلومبې	š	ش
ṣāğəlay	ښاغلی	ṣ	ښ

		د فونيميکي الفبې توري	معمول توري
sādíq	صادق	s	ص
zarár	ضرر	z	ض
tāqát	طاقت	t	ط
zālím	ظالم	z	ظ
ʕādát, woʕdá, mawzó	عادت، وعده، موضوع	ʕ	ع
ğamáy	غمی	ğ	غ
fāsılá	فاصله	f	ف
qānún	قانون	q	ق
Kār	کار	k	ک
gaḍ	ګډ	g	ګ
lās	لاس	l	ل
moṛ	موړ	m	م
nən	نن	n	ن
maṇá	مڼه	ṇ	ڼ
wādə́, žəṛawə́l	واده، ژړول	w	و

		د فونیمیکي الفبې توري	معمول توري
har, sahā́r	هر، سهار	h	ه
yor, wyā́r, melmastyā́	یور، ویاړ، مېلمستیا	y	ي
kor, obə́	کور، اوبه	o	و
sūr	سور	ū́	و
sur	سُر (په موسیقۍ کې) ×	× u	پېښ
ıbrá, ımzá́	ابره، امضا	× ı	زېر
wir	وير	i	ي
ter, masté	تېر، مستې	e	ې
saráy	سری	ay	ی
heláy	هېلۍ	əy	ۍ
niká, zṛə	نیکه، زړه	ə	زورکی

دوهمه برخه

په دې برخه کې د پښتو ژبې د فونیمکي
الفبې د زده کړې د پاره یو څو شعرونه
او لنډۍ هم په اوسني مروج لیک
او هم په فونیمیکې الفبې سره لیکل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکوهستان شفق

dəKohestán šafáq

هندوکش پر سر لمبې دي
که اسمان سره کناره ده

hendūkúš pər sar lambé di
Kə asmā́n sra Kenārá da

دکوم سوي زرگي آه دی
یا د وینو فواره ده

də Kūm sə́wi zırgí·āh day
yā də winū fawā́rá da

که چنگیز دعصر توره
چې له تیکي را بکاره ده

Kə čangéz də ςásər tū́ra
či lə téki rāṣkārá da

یا خو بل د مینې اور دی
د فلک پرې سوی کور دی

yā xū bal də míni or day
də falák pre sə́way kor day

د سکندر د وخت شهید دی
په حسرت گوري بگرام ته

də skandár də waxt šahíd day
pə hasrát gū́ri bagrā́m tə

یا لېوال روح د عاشق دی
چي ورځي د یار سلام ته

yā lewā́l roh də ςāšuq day
či wərǰí də yar salā́m tə

یا واله د سرو شرابو
چي تویېږي یو جام ته

yā wālə́ də sro šarābū
či tūyiẓi yəwə́ jām tə

دا میدان د کربلا دی
که سالو سور د لیلا دی

dā maydā́n də karbalā́ day
kə sālū́ sūr də laylā́ day

دا زړګی د اسمان وڅاوه
که سینه د دېوانه ده

dā zıṛgáy də asmā́n wə́čāwə
kə sīná də dewānā́ da

یا ساقي له لاسه ښکته
چپه سوې پیمانه ده

yā sāqí lə lāsá ṣkə́ta
čapá sə́we paymāná da

او که درس د عبرت لیک دی
ښه رنګینه افسانه ده

aw kə dars də ɩbrát lik day
ṣə rangina afsāná da

مونږ ته یاده جانبازي کړي
د نیکونو سر بازي کړي

mūẓ tə yā́da jānbāzí kṛi
də nikū́nū sarbāzí kṛi

د مؤمن د زړه په وینو
شیرینو سور کړی لاس دی

də momín də zṛə pə winū
širinó sūr káray lās day

که کفن د شهیدانو
پرښتو نیولی پاس دی

kə kafán də šahidā́nū
pariṣtó niwə́lay pās day

یا د نیا کی خونریزي د
پر افق یې انعکاس دی

yā dunyā́ ki xūnrizí da
pər ofúq ye ınsıkā́s day

یه ، شفق دکوهستان دی
راچاپیره پر آسمان دی

ya, šafáq də Kohestā́n ɗay
rāčāpéra pər asmā́n day

دې شفق کې ستوري ښکاري
که صدف دی سره دریاب کې

de šafáq ki stū́ri ṣkā́ri
Kə sadáf di srə daryā́b ki

یا حساس زړه د شاعر دی
چې ډوب سوی په خوناب کې

yā hasā́s zṛə də šāsír day
či ḍūb sə́way pə xūnā́b ki

یاتیم دی او ښکلي څا څي
د دې دهر په سیلاب کې

yā yətím day ŭṣki cāci
∂ə∂e ∂áhar pə selāb ki

که سپین غاښ دي ځلیده کي
د محبوبي پسره خوله کي

ka spin ğāṣ di jale∂ə́ ki
∂ə mahbūbi pə sra xulə ki

دا پرغونو اوریځ نه ده
دود سو جګ له کوهستانه

dā pər ğrúnū oryáǰ nə ∂a
dū∂ sū jəg la kohestā́na

یا سپیري پاڼي تاریخ دی
چي قصې کړي له بامیانه

yā speré pā́ṇi tāríx ∂ay
či qəsé kṛi lə bāmyā́na

یا خوګرد زموږ د پښو دی
چي باج خلي له آسمانه

yā xū garð zumūẓ də ṗṣo day
či baj áxli lə asmā́na

دا چې ښني د کې ولې دي
د اسمان د مخ خولې دي

ðā či šne ðəki walé di
ðə asmā́n də məx xwle ði

لنډی

ته بختور يې سوداګره
چې مرغلرې خرڅوې شمېرې خالونه

tə baxtawár ye sawdāgára
či marǧalə́ri xarcawé šmeré xālū́na

ما د اسمان سپينه سپوږمۍ کې
چې د جانان پر کيږدۍ تل ولاړه يمه

mā ðə asmā́n spína spoẓmə́y ke
či ðə jānā́n pər kiẓðə́y təl walā́ṛa yə́ma

سپيني کوټې دي کندوالې سي
زما يا ديزي د کيږدی سره شمالونه

spíni koṭe di kanḍwāk̇é si
zmā yādízi də kiẓdə́y sə šamālū́na

که ديدن کړې گودر ته راسه
زه به منگی په لپو وړو-وړو ډکومه

ka didán kṛe gūdə́r tə rā́sa
zə bə mangáy pə ləpū wṛó_wṛó ḍakawə́ma

گودر ته ځم راپسې راسه
يوه شېبه به دې په سره زړه وو ينمه

gūdə́r tə ǰəm rāpasé rā́sa
yawá šebá bə di pə sə zṛə wəwinə́ma

خوله به د خدای په رضا درکم
منگی مې ولې سوروې لنده دې کړمه

xwlə bə də xdāy pə razā́ dérkam
mangáy mi wə́li soraawé landá di kṛə́ma

(c) ketabton.com: The Digital Library

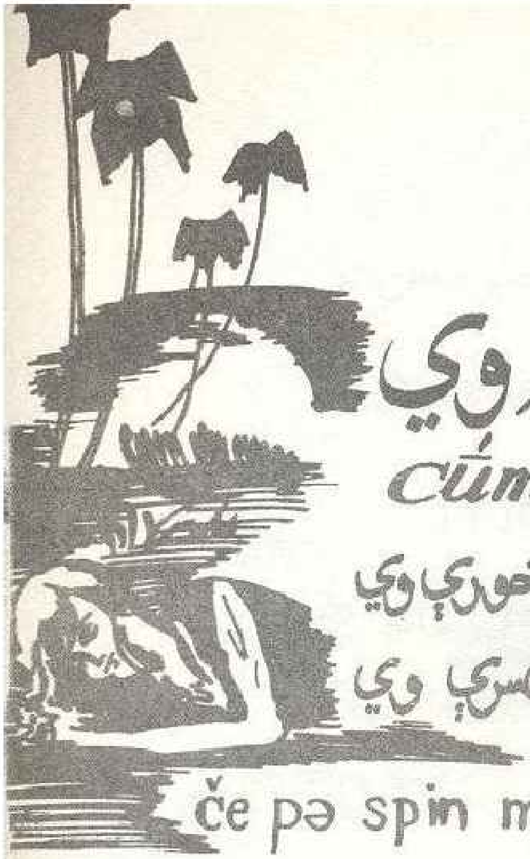

څومره به ښه وي

cū́mra bə ṣə wi

چې په سپین مخ دې زلفې خورې وي
سترګې دې تورې شونډې دې سرې وي

če pə spin məx de zə́lfe xwaré wi
stə́rge de tóre šū́nḍe de sre wi

زه یم او ته یې نازو نخرې وي
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

zə yəm aw tə ye nā́zo naxré wi
cū́mra bə ṣə wi , cū́mra bə ṣə wi

چې زه حیا کړم او ته شوخي کړې
زه جرئت نه کړم خو ته مستي کړې

če zə hāyā́ Kṛəm aw tə šoxí Kṛe
zə jurát nə Kṛəm xu tə mastí Kṛe

شې مهربانه او دلدارې کړې
څومره به ښه وې ، څومره به ښه وې

še mehrabā́na aw deldārí Kṛe
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې مې حیا شې لږ غونډې لرې
زه در نږدې شم ته وایې لرې

če me hayā́ ši laẓ ǧū́nde lá́re
zə dər nezdé šəm tə wā́ye láre

در ته شروع کړم د عشق سندرې
څومره به ښه وې ، څومره به ښه وې

dər tə šuró Kṛəm də ʕıšq sandáre
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې ستا په غاړه وې امیلونه
زه دې وربل کې ږدمه ګلونه

če stā pə ǧā́ṛa wi amelū́na
zə de warbál Ke ẓdə́ma gulū́na

ته راته وايې د زړه حالونه

څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə ráta wáye də zṛə hālū́na

cū́mra bə ṣə wi, çū́mra bə ṣə wi

چې درته وايم په ما يې ګرانه

له ټول عالمه له درست جهانه

če dərtə wáyəm pə mā ye grāna

lə ṭol ʿāláma lə drəst jahána

ته وايې نه يم دومره ارزانه

څومره به ښه وي، څومره به ښه وي

tə wáye nə yəm dū́mra arzā́na

cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

چې شم بېخوده او هر څه وايم

ډېره دې زياته له حده ستايم

če šəm bexúda aw hárca wáyəm

ḍéra de zyáta lə háda stáyəm

ته راته وايې چې زه خو ستايم
څومره به ښه وي، څومره به ښه وي
tə rāta wāye če zə ɔcū stáyəm
cū́mra bə ṣə wi, cū́mra bə ṣə wi

لنډۍ

د نجلۍ تي ته مي لاس وروړ
د غرڅنۍ په څېر يې وهل ټوپونه
də njəláy ti tə mi lās wárwər
də ğarcanáy pə cer ye wáwa həl ṭopū́na
د نجلۍ درې شيه مزه کړي
تنګي پايڅې زړې پڼې واړه ګامونه
də njəláy dre šáya mazá kṛi
tə́ngi pāycé ẑṛí paṇé wāṛə́ gāmū́na
چې خوله مې خوږه صرفه پرې مه کړه
شکر نه ده چې په تول به کم سينه

či xwlə mi xwre sarfá pre mə́kṛa

šakára nə́ða či pə tol bə káma sína

سبا به بيا کډي باريږي

د دښت ګلان به ستا لمنه بويوينه

səbā́ bə byā kāḍi bāriẓi

ðə ðaṣt gulā́n bə stā ləmə́na būyəwína

چي د وصال د پيالو ويش و

زه په ځنځير د خپل قسمت تړلې ومه

či ðə wɪsā́l ðə pyāló weš wū

zə pə ǰənǰír ðə xpəl qɪsmát təṛále wə́ma

که دي ديدن زما په کار وي

سپوږمی ته ګوره زه پر بام ولاړه يمه

kə di ðidán zumā́ pə kār wi

spoẓmə́y tə góra zə pər bām walā́ṛa yə́ma

(c) ketabton.com: The Digital Library

Spoẓmáy

سپوږمۍ

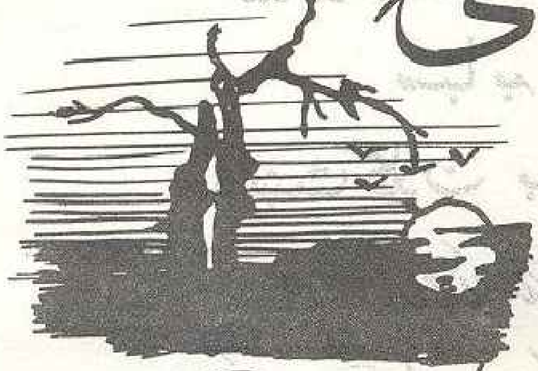

د آسمان لويه دنيا کي
تر سپوږمۍ ښکلې زيبا يې

Də asmān lóya dunyā́ ki
tə spoẓmáy ṣ̌kwəle zebā́ ye

رنګ الوتي ګونه زرده
تر ويشتلي پر زړه څا يې

rang alwū́te gūná zárda
tə wistále pə zṛə čā̌ ye

جوړه ما غونډۍ غمجنه
څوک دي نشته يک تنها يې

Jóṛa mā ğū́ndi ğamjə́na
cok di nə́štə yak tanhā́ ye

(c) ketabton.com: The Digital Library

راته وواييه له ميني
څه در سوي نازنيني

rā́tə wə́wāya lə mini
ca dər sə́wi nāzanīni

لالهانده سره سوري
په شپه هرځاى كي ولاړه

lālahā́nda sará ṣóre
pə špa har jāy ki walā́ṛa

محبت يو په زړه سوي
راسه كښينو سره دواړه

muhabát yū pə zṛə sə́wi
rā́sa kṣenū sará dwā́ṛa

زه به تاته زړګي تش كړم
ته وماته لاس ترغاړه

zə bə tā́ta zɪṛgáy taš kṛəm
tə wəmā́tə lā́s tər ğā́ṛa

غم د میني به نیمی کړو
په يوازي سر مژاره

ǧam də míni bə nimáy kṛū
Pə yəwā́zi sar məžā́ṛa

ښايسته يې ګلالۍ يې
د اسمان پېغله نجلۍ يې

ṣāyistā ye gulāləy ye
də asmā́n péǧla njəláy ye

لکه اوس چې يې پخوا هم
د مينو هرځاى ملا وې

láka as či ye pəxwā́ ham
də məyə́nū hárǰāy mla we

خوار مجنون که پر سارا و
ته هم سمه ورسره وې

xwār majnū́n kə pər sārā́ wū
tə ham sáma wərsará we

د شيريني حال دي وليد
د فرهاد په غم کي ته وي

də širíni hāl di wəlid
də farhā́d pə ğam ki tə we

چي به راز د ميني خپور و
د هغه مجلس ډيوه وي

či bə rāz də míni xpor wū
də hağə́ majlə́s ḍewá we

مقتولان د عشق ليدل تا
په ورو ورو به پرې ژړل تا

maqtūlā́n də ɛišq lidə́l tā
pə wro wró bə pre žəṛə́l tā

وفاداره معشوقه يې
د عاشق د زړه توته يې

wəfādā́ra maśūqā́ ye
də ɛāśúq də zṛə ṭoṭá ye

لنډۍ

طالبه خدای که به ملا شې
پر کتاب پروت یې یادوې شینکي خالونه

taléba xdāy ka ba mulā̇ se
pər kitāb prot ye yādəwé šinkí xalúna

طالبه روند شې کتاب کت کړه
ستا د کتاب تر حاشو ډېر دي زما خالونه

taléba rūnd se kitāb kat ka
stā də kitāb tər hāšó der di zmā xalúna

راسه د خان نوکري پرېږده
نوکر زما سه سپینه خوله به درکومه

rása də xān nokarí prézda
nokár zumá sə spína xwlə bə dərkawə́ma

تینگه می مه نیسه په غیږ لکی
سبا به بوی د لونگین درڅخه ځینه

tínga me mə nisá pə ğeẓ ki
sabá bə būy də lawangín dər cáxə jína

خلک په چول کی تالا کیږي
زه د اشنا تر سینې لاندې تالا سومه

xálak pə čol ki tālá kiẓi
za də āšná tər siné lándi tālá swə́ma

یو واری تینگه په غیږ راسه
چې د ټټر روپۍ دې گډې وډې کړمه

yaw wári tínga pə ğeẓ rā́sa
či də ṭəṭə́r rūpə́y di gáḍi wáḍi kṛə́ma

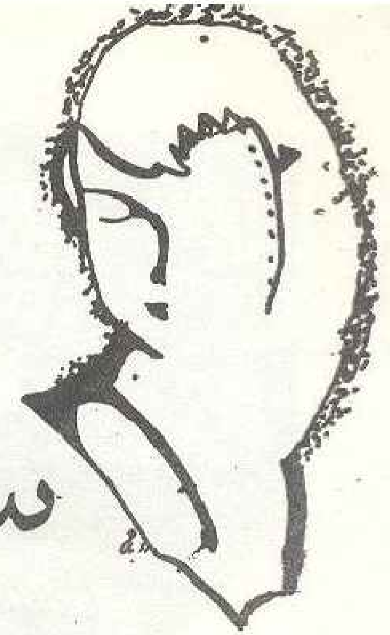

ساقي
saqí

ساقي چرته کاسه نیمه شراب لري که نه؟
په خوا کښې چرته چنګ و یا رباب لري که نه؟

sāqí čárta kāsá níma šarāb laré kə na?
pə xwā kṣe čarta čāngū yā rabāb laré kə na?

ثواب د زاهدانو ملایانو شه نصیب
رندانو ته رنګین غونډې عذاب لري که نه؟

sawāb də zāhidānū mulāyānū šə nasíb
rindānū tə rangín ǧúnde azāb laré kə na?

مسیحه! دا منمه چې تا مړي راغوې
دارو چرته د سوي زړه کباب لري که نه؟

masíha, dā manáma če tə mári raǧawé
dārū čárta də sə́wi zṛə kabāb laré kə na?

چې مستو ته مباح کاندې په میو لمبېدل
اوس وایه ملاجانه چې کتاب لرې کړنه؟

če mástu tə mabā́h kā́ndi pə máyū lambedə́l
os wā́ya mulājā́na če kitā́b laré kə na?

راغلی یم د اخپله دنیاګی لاهو کوم
دې خم کښې څه قطره نیمه شراب لرې کړنه؟

rāɣə̄lay yəm. də xpə́la dunyāgə́y lāhū́ kawə́m
de xum kṣe ca qatrá nima šarā́b, lare kəna?

د خم بې عزتي ده اوچې شونډې د اجمل
را وا روه ساقي څه مې ناب لرې کړنه؟

də xum be ɩzatí da ūče šū́nḍe də ajmál
rāwā́rawa sāqí cə may nāb lare kə na?

Spoẓməy
سپوږمۍ

سپوږمۍ د لوړو غرو د پاسه ښوییده ښوییده
سپینه رڼا په لویو دښتو خورېده خورېده

spoẓməy də lwáru ğro də pása ṣwayedá swayedá
spína rəṇā pə lúyū dáṣto xwaredá xwaredá

وږمې د ګلو له عطرونو سره
شپې د شپنو له آوازونو سره

waẓmé də gúlū lə satrū́nū sará
špe də španó lə āwāzū́nū sará

نشې د میو له جامونو سره
زما په لاس کښې څڅیږي ونه د ګناه اجول
توبه وه ماته

našé də máyo lə jāmū́nū sará

zmā pə lāsó kṣe janjīrū́na də gunā́ ačawə́l
tobá wa mā́ta

زه دنشي له پيچو تابه اوښتم اوښتم
دادمچکو له گرميو تاويده تاويده

zə də našé lə pičo tā́ba awuṣtə́m awuṣtə́m
dā də mačə́kō lə garməyū tāwedá tāwedá

ماله عصيان او گناهونو سره
دي له مستي او هوسونو سره

mā lə ʿasyā́n aw gunāhū́nū sará
de lə mastə́y aw hawasū́nū sará

ساقي له ډکو گيلاسونو سره
لاڅې دميني دوفا او دمستي کولي
حيا ويده وه

sāqí lə ḍə́kū gilāsū́nū sará
láṭfe də míne də wafā́ aw də mastə́y kawā́le
hayā́ widá wa

٤٥٠

دا په مستۍ کې زما له غېږې رنګېده رنګېده
زه په هوس او په ګناه کې ډوبېدم ډوبېدم

dā pə mastə́y ki zmā lə ğiẓe ṛangedá ṛangedá
zə pə hawás aw pə gunā́ ki ḍūbedə́m ḍūbedə́m

له تازيو تازيو ارمانونو سره
له ښکلو ښکلو عذابونو سره

lə tázyū tázyū armānū́nū sará
lə ṣkúlū ṣkúlū ʿazābū́nū sará

د زلمیتوب له کړاونو سره
د سباوون رڼا د ستر پرده وڅیرله
مینه رسوا شوه

ðə zalmitób lə kaṛāwū́nū sará
ðə sabāwū́n rəṇā́ ðə sátar pardá wə́cirəla
mína ruswā́ šwa

(c) ketabton.com: The Digital Library

محشر

mahšar

شیخه مه راځه محشر دی مځکه سوځي اسمان سوځي
خم له اوره سره چوي پياله سوځي مستان سوځي

šáyxa mərā́ǰa mahšár ðay mǰə́ka swə́ǰi asmán swə́ǰi
xum lə óra sará čáwi pyālá swə́ǰi mastā́n swə́ǰi

د سکروټو مجمرونه د سينو ګرداب ته لويږي
په دوزخ کي پايکوبي ده څپه سوځي توفان سوځي

ðə skarwə́ṭū majmarū́na ðə sinó gardā́b tə lwéẓi
pə dozā́x ké pāykobí ða capá swə́ǰi tofā́n swə́ǰi

د سوما له خمه اخلي د جمشيد په جام جامونه
د زردشت لحد او واخيست خرقه پوش زاهدان سوځي

ðə somā́ lə xúma áxli ðə jamšéð pə jām jamū́na
ðə zardā́št lahad or wáxist xırqapóš zāhıdā́n swə́ǰi

مهارت دعمر غوارې په مجلس چې ورګډېږي
دپخو رندانو ځای دی سست مذهب او ایمان سوځي

mahārát də súmar ğwāṛi pə majlə́s či wərgaḍiẓi
də pəxó rındā́nū ǰāy day sust mazháb aw imā́n swáǰi

بدمستي ده هیاهوی دی توبې سر پر سر ماتېږي
چیغې ورغلي محراب ته توبه سوځي شیخان سوځي

badmastí da hayāhū́y day tobé sar pər sar mātíẓi
čiği wárğle mihrā́b tə tobá swáǰi šayxā́n swáǰi

دا مسلک دخرابات دی په هر خم کې خرابه دي
حریفان پکښې غرقیږي ساقي سوځي رندان سوځي

dā maslák də xarābā́t day pə har xam ki xarābáydi
harifā́n pakšé ğarqíẓi sāqí swáǰi rındā́n swáǰi

دمطرب شهباز په لاس دی د احساس نغمې سره کړه
عقل فکر او ارخیستی اپلاتون او لقمان سوځي

də mutrib šahbā́z pə lās day də ihsā́s nağmáye srakṛa
áqal fikar or axístay aplatū́n aw luqmā́n swáǰi

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل لاړه وړکه کړې د جنون غېږې ته لوېږي

د مجنون فکر سلطان دی دانا سوځي نادان سوځي

sāqal lāṛa wṛə̄ka kāṛe də junūn ğiẓi ta lwiẓi

də majnūn fikar sultān day dānā swə̄ji nādān swə̄ji

پای

د نصیر "هنر" پښتون په خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور عبدالحکیم هلالی
دکتاب مؤلف

(c) ketabton.com: The Digital Library

DR. ABDUL HAKIM HELALI

PASHTO PHONEMIC ALPHABET

Pashto Academy

KABUL, 1976

Government Printing House

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library